

Perusoikeudet - Ranska

Tuomioistuimet

Kansallinen ihmisoikeuselin

Oikeusasiamies

Erikoistuneet ihmisoikeuselimet

Muut erikoiselimet

Tuomioistuimet

Yksilöiden perusoikeudet ja -vapaudet turvataan ensinnäkin yleisissä tuomioistuimissa ja hallintotuomioistuimissa, joiden käsiteltäväksi kansalaiset voivat saattaa asiansa.

Lisäksi perustuslakineuvosto (*Conseil constitutionnel*) valvoo lainsäädännön perustuslainmukaisuutta. Se harjoittaa kahdenlaista valvontaa:

- valmisteluvaiheessa olevan lainsäädännön valvonta: Orgaanisten (eli valtiosäntöä täydentävien) lakien ja parlamentin kamarien työjärjestykset on saatettava perustuslakineuvoston käsiteltäväksi ennen ensiksi mainittujen vahvistamista ja jälkimmäisten voimaantuloa. Kansainvälinen sitoumus voidaan myös saattaa neuvoston käsiteltäväksi ennen sen ratifioimista tai hyväksymistä. Tavalliset lait voidaan saattaa neuvoston käsiteltäväksi ennen niiden vahvistamista.
- vahvistetun lainsäädännön valvonta: 23. heinäkuuta 2008 tehdystä perustuslakiuudistuksessa perustuslakiin lisättiin 61-1 §, jolla otettiin käyttöön perustuslaillisuutta koskeva ensisijaisesti käsiteltävä kysymys (*question prioritaire de constitutionnalité*). Uudistuksen ansiosta kansalaiset voivat oikeudenkäynnissä riitauttaa sellaisen lain perustuslainmukaisuuden, jonka väitetään loukkaavan perustuslaissa taattuja oikeuksia ja vapauksia. Tuomioistuin siirtää perustuslaillisuutta koskevan ensisijaisesti käsiteltävän kysymyksen kassaatioistuimelle (*Cour de cassation*) tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle (*Conseil d'État*). Nämä voivat siirtää asian edelleen perustuslakineuvostolle, jonka on annettava ratkaisunsa kolmen kuukauden kuluessa. Sen jälkeen kun korkein hallinto-oikeus tai kassaatioistuimien on siirtänyt asian perustuslakineuvoston käsiteltäväksi, perustuslakineuvoston tehtävänä on siten 1. maaliskuuta 2010 lähtien ollut valvoa sitä, loukataanko jo voimassa olevalla säännöksellä perustuslaissa taattuja oikeuksia ja vapauksia. Perustuslakineuvosto voi tarvittaessa kumota kyseisen säännöksen.

Lisätietoa perustuslaillisuutta koskevasta ensisijaisesti käsiteltävästä kysymyksestä:

- <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F21088>
- <http://www.vie-publique.fr/actualite/faq-citoyens/qpc/>

Tuomioistuinten toimintaa ja toimivaltaa esitellään korkeimman hallinto-oikeuden, kassaatioistuimen ja perustuslakineuvoston verkkosivustoilla:

- <http://www.conseil-etat.fr/>
- <https://www.courdecassation.fr/>
- <http://www.conseil-constitutionnel.fr/>

Kansallinen ihmisoikeuselin

Kansallinen neuvoo-antava ihmisoikeuskomitea

Vuonna 1947 perustettu kansallinen neuvoo-antava ihmisoikeuskomitea (*Commission nationale consultative des droits de l'homme* – CNCDH) on Ranskan kansallinen ihmisoikeuselin. Se on valtiollinen, riippumaton hallintoviranomainen, joka hoitaa tehtäviään

täysin itsenäisesti (5. maaliskuuta 2007 annetun lain nro 2007-292 mukaisesti). CNCDH koostuu 64:stä kansalaisjärjestöjen johtohenkilöstä ja edustajasta.

Tehtävät

CNCDH edistää hallituksen, parlamentin, instituutioiden ja kansalaisyhteiskunnan välistä vuoropuhelua ihmisoikeuksien, humanitaarisen oikeuden ja toiminnan sekä rasismien torjunnan aloilla.

- Se auttaa laatimaan kertomuksia ja raportteja, joita Ranskan on esitettävä kansainvälisille järjestöille ihmisoikeuksia koskevien sopimusvelvoitteidensa mukaisesti.
- Se edistää ihmisoikeuksia koskevaa koulutusta.
- Sen vastuulla on laatia rasismien torjunnasta vuosittain julkaistava raportti, josta säädetään 13. heinäkuuta 1990 annetun lain 2 §:ssä.
- Se voi oma-aloitteisesti tuoda viranomaisten tietoon toimia, joilla sen mielestä voitaisiin tukea ihmisoikeuksien suojelua ja edistämistä. Se voi käsitellä kaikenlaisia humanitaariseen hätätilanteeseen liittyviä kysymyksiä ja vaihtaa tietoja toimintamahdollisuuksista tällaisissa tilanteissa.
- Se julkaisee antamansa lausunnot sekä raportit ja kertomukset.

CNCDH:n työ on jaettu viiteen alakomiteaan: yhteiskunnalliset ja eettiset kysymykset; rasismi, juutalaisvastaisuus, muukalaisviha, syrjintä ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät; instituutiot, oikeuslaitos, poliisi ja maahanmuuttokysymykset; eurooppalaiset ja kansainväliset kysymykset sekä kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja toiminta.

Osoite:

Commission nationale consultative des droits de l'homme
35 Rue Saint-Dominique, 75007
Paris

Lisätietoa: <http://www.cncdh.fr/>

Oikeusasiamies

Oikeusasiamies eli "oikeuksien puolustaja" (*Défenseur des droits*) on riippumaton elin, josta on säädetty perustuslaissa 23. heinäkuuta 2008. Se perustettiin 29. maaliskuuta 2011 annetulla orgaanisella lailla nro 2011-33 ja tavallisella lailla nro 2011-334.

Tehtävät

Oikeusasiamiehen tehtävänä on

- puolustaa yksilön oikeuksia ja vapauksia kanssakäymisessä viranomaisten kanssa
- puolustaa ja edistää lasten etua ja oikeuksia
- torjua lainsäädännössä kiellettyä syrjintää ja edistää yhdenvertaisuutta
- varmistaa, että turvallisuustoimintaan osallistuvat henkilöt toimivat eettisesti.

Oikeusasiamiehen toimintaan on yhdistetty neljä aiemmin toiminutta elintä: kansallinen oikeusasiamies (*Médiateur de la République*), lapsiasiavaltuutettu (*Défenseur des enfants*), tasa-arvovaltuutettu (*Haute Autorité de Lutte contre les Discriminations et pour l'Égalité* – HALDE) ja turvallisuusalan etiikkaa käsittelevä kansallinen komissio (*Commission Nationale de Déontologie de la Sécurité* – CNDS).

Toimivaltuudet

Oikeusasiamiehellä on valtuudet käsitellä luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden tekemiä kanteluja. Kanteluja voivat tehdä myös alaikäiset, jotka tarvitsevat oikeuksiensa puolustamista. Oikeusasiamies voi tutkia toimivaltaansa kuuluvia tapauksia myös oma-aloitteisesti ja missä tahansa tilanteessa.

Oikeusasiamiehellä on tehtäviensä hoitamista varten yhtäältä valtuudet tutkia yksittäisiä kanteluja ja tehdä niihin liittyviä selvityksiä. Hän voi siten vastaanottaa tapaukseen liittyviä asiakirjoja, kuulla eri henkilöitä ja tehdä jopa tarkastuksia paikan päällä. Toisaalta hän voi myös ehdottaa muutoksia lakeihin tai asetuksiin ja esittää suosituksia sekä viranomaisille että yksityisille toimijoille.

Oikeusasiamies voi myös esittää suosituksia käsiteltäväkseen saatettujen ongelmien tai loukkausten ratkaisemiseksi. Kyseisten henkilöiden tai viranomaisten on ilmoitettava oikeusasiamiehelle, mitä toimia tämän suositusten perusteella on toteutettu. Ellei näin

tehdä tai jos oikeusasiamies katsoo, ettei suosituksia ole noudatettu, hän voi määrätä kyseisen henkilön tai viranomaisen toteuttamaan tarvittavat toimet asettamassaan määräajassa. Ellei määräystä noudateta, oikeusasiamies voi antaa erityiskertomuksen kyseiselle henkilölle tai viranomaiselle. Tämä kertomus myös julkaistaan.

Oikeusasiamies voi lisäksi auttaa sovittelussa tai ehdottaa kompromissia. Samoin hän voi auttaa uhreja kanteen valmistelussa ja sen selvittämisessä, mikä olisi heidän tapauksessaan asianmukainen menettely.

Oikeusasiamies voi siirtää tietoonsa tulleita tapauksia, joissa hän katsoo olevan perusteltua määrätä seuraamus, sellaisille viranomaisille, joilla on valtuudet aloittaa kurinpitomenettely. Hän voi myös osallistua oikeudenkäyntiin tukeakseen kantajan vaatimuksia ja esittää kirjallisia tai suullisia huomautuksia.

Organisaatio

Oikeusasiamiehen toimistossa Pariisissa työskentelee lähes 250 henkilöä. Muualla Ranskassa, sekä Euroopassa sijaitsevilla alueilla että merentakaisissa departementeissa, työskentelee lisäksi noin 400 vapaaehtoista edustajaa, jotka auttavat kansalaisia puolustamaan oikeuksiaan, vastaanottavat heidän tekemiään kanteluja ja vastaavat pyyntöihin. He toimivat erilaisissa paikallisissa rakenteissa, jotka ovat helposti kansalaisten tavoitettavissa. Tällaisia ovat esimerkiksi prefektuurit ja aliprefektuurit, oikeudellista neuvontaa tarjoavat keskuksat sekä oikeuslaitoksen ja kuntien toimipisteet. Nämä edustajat myös järjestävät päivistystapaamisia vankiloissa ja tekevät yhteistyötä departementtien vammaiskeskusten kanssa.

Oikeusasiamies toimii puheenjohtajana lautakunnissa, jotka auttavat hänen tehtäviensä hoidossa seuraavilla aloilla: lasten oikeuksien puolustaminen ja edistäminen, syrjinnän torjuminen ja tasa-arvon edistäminen sekä etiikka turvallisuusalalla.

Pääministeri nimittää oikeusasiamiehen ehdotuksesta apulaisoikeusasiamiehet eli

- lapsiasiavaltuutetun, joka toimii lasten oikeuksien puolustamista ja edistämistä käsittelevän lautakunnan varapuheenjohtajana
- apulaisoikeusasiamiehen, joka toimii etiikkaa turvallisuusalalla käsittelevän lautakunnan varapuheenjohtajana
- apulaisoikeusasiamiehen, joka toimii syrjinnän torjumista ja tasa-arvon edistämistä käsittelevän lautakunnan varapuheenjohtajana.

Asian saattaminen oikeusasiamiehen käsiteltäväksi

Luonnollinen henkilö (yksityishenkilö) tai oikeushenkilö (yritys, yhdistys jne.) voi saattaa asiansa suoraan ja maksutta oikeusasiamiehen käsiteltäväksi, jos

- hän katsoo tulleen syrjityksi
- hänellä on tietoa siitä, että lainvalvontaviranomaisen (poliisin, santarmin, tullin jne.) edustaja tai yksityinen toimija (esim. vartiija) ei ole noudattanut hyvää menettelytapaa
- hänellä on vaikeuksia julkisessa palvelussa asiointissa (perhevastustuskassa (*Caisse d'Allocations Familiales*), työvoimatoimisto (*Pôle Emploi*), eläkelaitos jne.)
- hän katsoo, ettei lapsen oikeuksia kunnioiteta.

Oikeusasiamiehen puoleen voivat kääntyä lapset tai alle 18-vuotiaat alaikäiset, lapsen perheenjäsenet tai hänen oikeudelliset edustajansa, terveydenhuolto- tai sosiaalipalvelut, lasten oikeuksia puolustavat yhdistykset, Ranskan parlamentin jäsenet ja Euroopan parlamentin ranskalaiset jäsenet sekä ulkomaiset elimet, joilla on samat tehtävät kuin oikeusasiamiehellä.

Oikeusasiamies voi toimia kaikkien Ranskassa asuvien ranskalaisten ja ulkomaalaisten lasten sekä ulkomailla asuvien ranskalaisten lasten puolesta monilla aloilla, jotka liittyvät lasten oikeuksien puolustamiseen ja erityisesti lastensuojeluun, terveyteen ja vammaisuuteen, rikosoikeuteen, adoptioon, kaikkien saatavilla olevaan koulutukseen ja ulkomaalaisiin alaikäisiin henkilöihin.

Kansalaiset voivat tehdä kantelunsa suoraan oikeusasiamiehelle

- käyttämällä [sähköistä lomaketta](#)
- postimaksuttomalla lähetyksellä.

Osoite:

Défenseur des droits
Libre response 71120
75342 Paris Cedex 07

Lisätietoa: <https://www.defenseurdesdroits.fr/en>

Erikoistuneet ihmisoikeuselimet

Oikeuksien ja vapauksien alalla toimii myös muita erikoistuneita elimiä:

Tietosuojan valvontaviranomainen:

Kansallinen tietosuojaviranomainen (*Commission nationale de l'informatique et des libertés – CNIL*)

CNIL on henkilötietojen suojaava valvova viranomainen Ranskassa. Sen tehtävien hoito perustuu 6. tammikuuta 1978 annettuun lakiin nro 78-17, sellaisena kuin se on muutettuna.

Tehtävät

Kansallinen tietosuojaviranomainen on riippumaton hallintoviranomainen, joka hoitaa erityisesti seuraavia tehtäviä:

- Se tiedottaa rekisteröidyille ja rekisterinpitäjille näiden oikeuksista ja velvollisuuksista.
- Se varmistaa, että henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan 6. tammikuuta 1978 annettua lakia, sellaisena kuin se on muutettuna. Asianomaisista tiedoista riippuen se antaa luvan niiden käsittelyyn, antaa lausuntoja ja ottaa vastaan ilmoituksia tietojen käsittelystä.
- Se käsittelee henkilötietojen käsittelyyn liittyviä vaatimuksia, vetoamuksia ja kanteluja ja ilmoittaa niiden tekijöille, mitä toimenpiteitä asiassa on toteutettu.
- Se vastaa viranomaisten ja tarvittaessa tuomioistuinten lausuntopyyntöihin sekä neuvoo yksityishenkilöitä ja elimiä, jotka suorittavat tai aikovat suorittaa henkilötietojen automaattista käsittelyä.
- Se ilmoittaa viipymättä syyttäjälle [rikosprosessilain \(Code de procédure pénale\) 40 §:n](#) mukaisesti tietoonsa tulevista rikkomuksista ja voi esittää huomautuksia rikosoikeudenkäynneissä.
- Se voi nimenomaisella päätöksellä määrätä yhden tai useamman jäsenensä tai pääsihteerinsä tekemään tietojen käsittelyyn liittyviä tarkastuksia tai huolehtimaan siitä, että sen yksikköjen virkamiehet tekevät tällaisia tarkastuksia. Se voi myös tarvittaessa pyytää jäljennöksiä asiakirjoista tai tietovälineistä, jotka ovat olennaisia sen tehtävien kannalta.
- Sitä on kuultava kaikista laki- tai asetusehdotuksista tai tällaisten ehdotusten säännöksistä, jotka liittyvät henkilötietojen suojaan tai käsittelyyn.

CNIL toimittaa joka vuosi julkisen kertomuksen tehtäviensä hoidosta tasavallan presidentille ja pääministerille.

Asioiden saattaminen CNIL:n käsiteltäväksi

Kuka tahansa voi ottaa yhteyttä CNIL:ään, jos kohtaa vaikeuksia oikeuksiensa käytössä. Jotta kansalaiset voivat puolustaa henkilötietoja koskevia oikeuksiaan ja vapauksiaan, heidän on käännyttävä ensisijaisesti suoraan tietoja säilyttävien elinten puoleen. Jos he kohtaavat vaikeuksia, vastaus ei tyydytä tai vastausta ei lainkaan saada, asiassa voidaan tehdä kantelu sähköisesti CNIL:lle. Kantelun aiheena voivat olla esimerkiksi internet, kauppa, työ sekä puhelin-, pankki- ja luottoasiat.

Linkki <https://www.cnil.fr/fr/plaintes>

Osoite:

Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés

3 Place de Fontenoy - TSA 80715

75334 PARIS CEDEX 07

Lisätietoa: <https://www.cnil.fr/>

Vapaudenmenetyksen toteuttamiseen tarkoitettujen laitosten valvontaviranomainen

Sen jälkeen kun Ranska oli ratifioinut kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen [valinnaisen pöytäkirjan](#), jonka Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous oli hyväksynyt 18. joulukuuta 2002, Ranskan lainsäätäjät perusti [30. lokakuuta 2007 annettulla lailla nro 2007-1545](#) viranomaisen (*Contrôleur général des lieux de privation de liberté*), jonka tehtävänä on valvoa vapaudenmenetyksen toteuttamiseen tarkoitettuja laitoksia. Kyseessä on riippumaton hallintoviranomainen.

Tehtävät

Valvontaviranomainen varmistaa, että henkilöitä, joilta on riistetty heidän vapautensa, kohdellaan inhimillisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen. Hän huolehtii myös siitä, että tällaisten henkilöiden perusoikeuksien kunnioittaminen ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden näkökohdat ovat asianmukaisessa tasapainossa. Hänen tehtävänä on estää näiden henkilöiden perusoikeuksien loukkaaminen.

Valvontaviranomaisen tehtäviin kuuluu tutkia vankiloiden, säilöönottokeskusten ja sairaaloiden oloja. Hän tutkii myös laitoksissa työskentelevän henkilöstön ja muiden henkilöiden työoloja, jos ne vaikuttavat väistämättä laitoksen toimintaan ja vapautensa menettäneisiin henkilöihin solmittavien suhteiden luonteeseen. Valvontaviranomainen voi valita vapaasti tarkastuskäyntien kohteena olevat laitokset. Tarkastuskäynnit voivat olla joko suunniteltuja (jolloin laitoksen johtajalle ilmoitetaan siitä muutamaa päivää aiemmin) tai yllätyskäyntejä.

Toimivaltuudet

Valvontaviranomainen voi tehdä tarkastuskäyntejä milloin tahansa ja missä tahansa Ranskan alueella laitoksissa, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä: vankiloissa, terveydenhoitolaitoksissa, terveysministeriön ja oikeusministeriön yhteisesti valvomissa laitoksissa, poliisin ja santarmin pidätystiloissa, tullin pidätystiloissa, hallinnollisissa säilöönottokeskuksissa ja ulkomaalaisten vastaanottokeskuksissa, satamien ja lentoasemien pidätystiloissa jne. Hän valvoo ulkomaalaisten maastapoistamismenettelyn toteutusta käytännössä siihen saakka, kunnes heidät luovutetaan määrämään viranomaisille.

Laitoksista vastaavat viranomaiset voivat kieltäytyä tarkastuskäynnistä vain vakavista ja pakottavista syistä, jotka voivat liittyä kansalliseen puolustukseen, yleiseen turvallisuuteen, luonnonkatastrofeihin tai vakaviin häiriöihin käyntikohteessa.

Valvontaviranomainen lähettää laitoksista vastaavalle ministerille tai ministereille tarkastuskäynneistä raportin ja suosituksia, jotka voidaan julkistaa. Hän myös antaa vuosittain julkisen toimintakertomuksen tasavallan presidentille ja parlamentille.

Tapausten saattaminen valvontaviranomaisen käsiteltäväksi

Kansalaiset voivat olla yhteydessä valvontaviranomaiseen ilmoittaakseen tilanteista, joissa he katsovat, että heidän perusoikeuksiaan tai vapautensa menettäneen (tai esimerkiksi äskettäin pidätettynä olleen) henkilön perusoikeuksia on loukattu. Tällaiset tilanteet voivat liittyä vankeus-, pidätys-, säilöönotto- tai sairaalaloihin tai asianomaisen yksikön organisaatioon tai toimintaan. Tapauksia voidaan saattaa valvontaviranomaisen käsiteltäväksi vain ottamalla postitse yhteyttä seuraavaan osoitteeseen:

Madame la Contrôleure générale des lieux de privation de liberté
BP 10301
75921 Paris cedex 19

Vapautensa menettäneet henkilöt, heidän omaisensa, laitoksessa toimivat henkilöt ja henkilöstö voivat myös pyytää, että valvontaviranomainen tai joku hänen ryhmänsä tarkastajista kuulee kyseistä henkilöä suoraan laitospöytäkirjan aikana.

Osoite:

Le Contrôleur général des lieux de privation de liberté

16/18 quai de la Loire
BP 10301
75921 Paris Cedex 19

Lisätietoa: <http://www.cgjpl.fr/>

Muut erikoiselimet

- **Oikeussuojan saatavuus: oikeussuojaa käsittelevät toimipisteet, oikeudellista neuvontaa tarjoavat keskuksien ja oikeuslaitosten yhteyspisteet**

Helpottaakseen yksilöiden mahdollisuuksia saada tietoa oikeuksistaan, oikeudellisista menettelyistä ja oikeusjärjestelmästä ja auttaakseen heitä oikeuksiensa käyttämisessä Ranska on perustanut oikeussuojaa käsitteleviä toimipisteitä (*points d'accès au droit*), oikeudellista neuvontaa tarjoavia keskuksia (*maisons de justice et du droit*) ja oikeuslaitoksen yhteyspisteitä (*antennes de justice*). Ne ovat paikallisia, helposti tavoitettavissa olevia keskuksia, jotka tarjoavat oikeudellisia palveluja. Ne antavat kansalaisille tietoa heidän oikeuksistaan ja tarjoavat erityisesti tiettyjä riidanratkaisumenettelyjä.

Oikeussuojaa käsittelevien toimipisteiden, oikeudellista neuvontaa tarjoavien keskuksien ja oikeuslaitoksen yhteyspisteiden yhteystiedot löytyvät osoitteesta

<http://www.annuaire.justice.gouv.fr/annuaire-12162>

Lisätietoa:

<http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/justice/fonctionnement/modes-alternatifs/que-sont-maisons-justice-du-droit.html>

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.

Päivitetty viimeksi: 09/03/2018